

Turun kaupungin hyvinvointitoimialan selvitys kaupunginhallituksen jäsen Mikaela Sunqvistin selvityspyyntöön lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen riittävydestä

Palvelualuejohtajat Katariina Kauniskangas, Sirpa Kuronen ja asiantuntijalääkäri Jane Marttila:

Kaupunginhallituksen jäsen Mikaela Sundqvist on osoittanut Turun kaupungin Hyvinvointitoimialalle selvityspyynnön liittyen turkulaisten lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden riittävyteen. Selvityspyynnössä todetaan huoli nuorten- ja lastenpsykiatristen resurssien riittävydestä.

Tyksin nuorisopsykiatrisen yksikön läheteiden määrän rajusta kasvusta on uutisoitu lehdistössä. Koronapandemian vuoksi yhä suurempi osa lapsista ja nuorista voi huonosti. Turussa toimii tällä hetkellä 10 psykiatrista sairaanhoitajaa, jotka tekevät tärkeää mielenterveystyötä nuorten parissa. Lisäksi syrjäytymisen ehkäisemisen hanke tähtää nuorten mielenterveyden parantamiseen. Selvityspyynnössä pohditaan em. toimenpiteiden riittävyttä.

Selvitystä on pyydetty seuraaviin kysymyksiin, joiden alle on annettu yksilöidyt vastaukset, jotka perustuvat Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin lasten ja nuorten psykiatriapalveluiden johtavien ylilääkäreiden Kim Kronströmin ja Taina Juvenin, asiantuntijalääkäri Jane Marttilan, ehkäisevän terveydenhuollon johtaja Pia Suvivuon sekä ehkäisevän terveydenhuollon ylilääkäri Hannele Kallion, psykososiaalisten palveluiden johtaja Annie Turusen sekä polikliinisten palveluiden yksikköjohtaja, lasten ja nuorten poliklinikan ylilääkäri Minna Aromaan antamiin vastauksiin.

1. Mikä on tällä hetkellä lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden kysyntä verrattuna vuoden takaiseen?

Koulujen opiskeluhoolto (koulupsykologi, koulukuraattori, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto) on yleensä ensisijainen auttajataho peruskouluikäisten ja toisen asteen opiskelijoiden mielenterveyden ongelmassa. Yläkouluissa ja toisella asteella toimivat lisäksi psykiatriset sairaanhoitajat, jotka pystyvät tarjoamaan intensiivisempää psykiatrista tukea nuorille, jotka tarvitsevat enemmän apua, mutta eivät kuitenkaan tarvitse psykiatrista erikoissairaanhoitoa. Näissä kaikissa palveluissa on koronavuoden aikana näkynyt mielenterveyden ongelmien lisääntyminen ja etenkin vaikeutuminen. Tästä johtuen paine myös erikoissairaanhoitoon lähettämiseen on kasvanut ja lähetemäärät etenkin nuorisopsykiatrilta ovat kasvaneet. Osa lapsista ja nuorista oireilee niin vaikeatasoisesti, että he eivät ole autettavissa perustasolla. Myös alakouluikäisten ahdistuneisuusoireilu ja voimakas aggressiivisuus näkyy kouluissa ja sitä kautta oppilashuollon ja mielenterveyspalveluiden lisääntyneenä tarpeena. Etäopetukseen siirtyminen on aiheuttanut osassa koululaisista ja opiskelijoista yksinäisyyttä, mikä on lisännyt mielenterveyden ongelmia.

Tyksin nuorisopsykiatrisen Turun avohoidon työryhmän läheteiden määrä kasvoi 36% vuoden 2020 aikana edellisestä vuodesta (539 vs 395 lähetettä). Lastenpsykiatrilta on niin ikään tullut viimeisten vuosien aikana joka vuosi enemmän läheteitä, paitsi vuonna 2020 Covid19-pandemian aikana. Vuonna 2020 läheteitä tuli 273 turkulaisesta lapsesta (< 13-v), vuonna 2019 yhteensä 315 lapsesta.

Tyksin nuorisopsykiatrisen johtavan ylilääkäri Kim Kronströmin mukaan jonot ovat viimeisen puolen vuoden aikana edelleen kasvaneet, koska läheteitä on tullut reilusti enemmän koronaan liittyvän nuorten pahoinvoinnin vuoksi. Tilanne on koko Suomessa vaikeutunut. Turun kaupungin osalta em. näkyy siten, että psykiatrista hoitoa tarvitsevat lapset ja nuoret eivät pääse riittävän ajoissa hoitoon. Myös itsetuhoisuusriski kasvaa.

2. Millä tavalla nuorisopsykiatrisen yksikön läheteiden kehitys on jatkunut heinäkuun jälkeen ja mikä on tilanne lastenpsykiatrisen puolella?

Nuorisopsykiatrisen osalta tilanne on edelleen heikentynyt. Vuoden 2020 heinä-joulukuussa tuli Turun avohoidon työryhmään 55% enemmän läheteitä kuin vuotta aiemmin vastaavana aikana (303 vs 196 lähetettä). Lähetemäärän kasvu on jatkunut vuoden 2021 ensimmäisinä kuukausina.

Tyksin lastenpsykiatrisen johtavan ylilääkäri Taina Juvenin mukaan vuonna 2021 läheteitä lastenpsykiatrilta tulee taas enemmän kuin viime vuonna, tähän mennessä jopa enemmän kuin vastaavalla ajanjaksolla "huippu" vuonna 2019.

3. Miten nopeasti apua tarvitsevat nuoret pääsevät tällä hetkellä sairaanhoitopiirin alaisuudessa olevien mielenterveyspalveluiden piiriin, mikä on tilanne lasten osalta? Entä onko eroa ruotsinkielisten osalta?

Ylilääkäri Kim Kronströmin mukaan ongelma on hoidon aloittamisen viivästyminen liian pitkälle ja sen myötä hoidon intensiteetti on laskenut, koska potilaita on tullut enemmän. Valtaosalle varsin huonostikin voivista nuorista voidaan tarjota aikoja vain noin kuukauden välein. Tämä ei ole kestävää potilaan, omaisten tai henkilöstön kannalta. Suomen ja ruotsinkielisten osalta ei ole merkittävää eroa.

Tyksin lastenpsykiatrisen johtava ylilääkäri Taina Juven kertoo, että lasten osalta tilanne vastaa nuorten tilannetta. Myös sen osalta, että ongelmana ei ole niinkään hoidon aloitus vaan riittävän intensiivisen hoidon järjestämisen vaikeus. Lähetemäärät kasvavat, eikä arvioinnin ja tutkimisen, sekä hoidon porrastus kaikilta osin toimi.

Tyksin nuorisopsykiatrisen johtavan ylilääkäri Kim Kronströmin antaman selvityksen mukaan nuoret pääsevät Tyksin yksiköihin viimeistään hoitotakuun mukaisessa kolmessa kuukaudessa. Kiireelliset tapaukset pyritään saamaan hoitoon nopeammin, muutamissa viikoissa. Sairaanhoitopiiri on rakentanut myös ns. päivystysjärjestelmää, jossa akuuteissa tilanteissa nuori pääsee hoitoon samanakin päivänä.

4. Minkälaista keskustelua Turun kaupungin viranhaltijat käyvät sairaanhoitopiirin kanssa nuorisopsykiatrisen kapasiteetin riittävydestä? Mitä kaupunki pystyy tekemään tilanteen parantamiseksi?

Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin kesken on järjestetty säännölliset yhteistyökokoukset psykiatriapalveluiden osalta. Lisäksi sairaanhoitopiirin lähete- ja käyntimääriä sekä kuntalaskutusta seurataan Turun kaupungin asiantuntijalääkäri Jane Marttilan toimesta.

Sairaanhoitopiirin nuoriso- ja lastenpsykiatrisen ja ehkäisevän terveydenhuollon lisäksi Turku on järjestänyt myös omaa ns. matalan kynnyksen mielenterveyspalvelua lapsille ja nuorille. Kouluihin jalkautuvien psykiatristen hoitajien lisäksi kaupungissa toimii Lasten ja nuorten poliklinikalla nuorisopoliklinikka, jossa toimii nuorisopsykiatri, kaksi psykiatrista sairaanhoitajaa sekä kaksi päihdehoitajaa. Tällä hetkellä nuorisopoliklinikan psykiatriselle sairaanhoitajalle pääsee 2-3 viikon sisällä, päihdearvioon ja -interventioon 2-4 viikon sisällä. Nuorisopsykiatrisen vastaanotolle pääsee 1-3 vk sisällä.

Nuorisopoliklinikan lisäksi perhe- ja sosiaalipalveluihin kuuluva perheneuvola ja koulupsykologiyksikkö antavat mielenterveyden tukea lapsille, nuorille ja perheille. Hyvinvointitoimialalta ohjataan lapsia ja perheitä Perheneuvolaan ja psykologiyksikköön, mutta tarve matalan kynnyksen mielenterveyspalveluiden ja henkilöstöresurssien lisäämiselle on.

Yhteistyössä sivistystoimen kanssa koulujen työntekijöille on annettu menetelmäkoulutusta ongelmien tunnistamiseen ja tuen antamiseen. Myös terveydenhoitajia (2), kuraattoreita (2) sekä koulupsykologiresurssia (1) on saatu määräaikaisesti lisää valtion korona-avustuksella. Lisäksi nopean avun neuvontapalvelua ja viestintää on lisätty esim. koulu- ja neuvolapalveluissa. Järjestöjen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä (mm. Vamos ja Linkki-toiminta). Uusia työmuotoja nuorten mielenterveyden tueksi matalalla kynnyksellä mm. kouluille, opiskeluterveydenhuoltoon ja muualle jalkautuen on suunnitteilla yhteistyössä eri toimijoiden (mm. kaupungin perhe- ja sosiaalipalvelut, terveyspalvelut, yo-sairaala) kanssa.

Osana elämänkaarimallin mukaista sotekeskuskonseptin uudistamista (sopeuttamisohjelma, kohta 17) Turun kaupungin Hyvinvointitoimialan toimialajohtaja Riitta Liuksa asetti päätöksellään 25.10.2020 lasten ja nuorten terveyspalveluiden palvelukokonaisuuden kehittämisprojektin, jossa lasten ja nuorten terveys-sosiaalipalvelupolkuja kehitetään yhdessä Turun, sairaanhoitopiirin ja järjestöjen toimijoiden kanssa. Projektin yhtenä osa-alueena on lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluiden kehittäminen. Kehittämistyössä Mielenterveys- ja päihdepolun sekä kuntoutuksen polun ydinkehittämiskohteeksi on nostettu seuraavat alueet: Pienten lasten mielenterveyspalveluiden ja matalan kynnyksen tukitoimien palveluiden kehittäminen Turussa, perustason vahvistaminen mielenterveys- ja päihdeongelmissa (ryhmätoimintojen kehittäminen, jalkautuvien palveluiden kehittäminen) vanhempien mielenterveys- ja päihdetuki psyykkisesti oireileville lapsille ja nuorille, sekä palvelu-/asiakasohjaus-/palvelukoordinaattoritoiminnan kehittäminen. Kuntoutuksen polulla on noussut keskeiseksi kehittämiskohteeksi neuropsykiatrisesti oireilevien lasten diagnostiikan ja hoitopolun kehittäminen sekä monialaisen tiimimallin kehittäminen perustason tueksi. Projektissa nostetaan esille selkeät toimenpide-ehdotukset vuoden 2021 aikana ja nämä tullaan huomioimaan toiminnan kehittämisessä sekä henkilöstösuunnitelmassa vuodelle 2022.

5. Kouluissa nyt olevan 10 psykiatrisen sairaanhoitajan resurssi on mitoitettu ajalle ennen koronaa. Oliko resurssi tarpeeseen nähden riittävä ennen koronavirusepidemiaa vai ylittkö kysyntä resurssin, entä miten koronaepidemia on vaikuttanut kouluissa työskentelevien psykiatristen sairaanhoitajien työmäärään ja resurssin riittävyyteen kysyntään nähden?

Psykiatristen sairaanhoitajien resurssi on ollut juuri ja juuri riittävä ennen korona-aikaa, mutta pandemian myötä psykiatristen sairaanhoitajien palvelujen tarve on kasvanut merkittävästi ja joillekin hoitajille on muodostunut 2-3 viikon jonoja. Alakouluihin tarvittaisiin myös erikoissairaanhoidon tukea sekä esim. perheohjauksen ammattilaisia ja vanhempien ohjausta nykyistä enemmän.

6. Kaupunki on pyrkinyt tukemaan nuorten hyvinvointia koronaepidemian aikana mm. varmistamalla nuorisotalojen auki pysymisen, tarjoamalla sähköisiä palveluita ja nostamalla esiin järjestöjen nuorille suunnattuja palveluita. Tyksin nuorisopsykiatrisen yksikön lisääntyneet lähetemäärät kertovat kuitenkin siitä, etteivät nämä nyt käytössä olevat resurssit ole riittäviä. Onko kaupungilla suunnitteilla uusia lasten ja nuorten mielenterveyttä tukevia palveluita, joilla pystytään vastaamaan koronaepidemian myötä liittyvään ahdistukseen ja pahoinvointiin?

ks yst kohdan 4 vastaukset.

Vaikka em. toimenpiteitä on tehty ja tehdään, ensiarvoisen tärkeää on, että opiskeluhoillon henkilöstö pystyy jatkossa työskentelemään normaaliin tapaan kouluilla ja neuvolatoimintaa pystytään tarjoamaan täysimääräisenä. Etenkin kevään 2020 aikana näitä toimintoja ajettiin voimakkaasti alas ja sekä terveydenhoitajia että lääkäreitä siirrettiin koronatyöhön. Vielä syksyn 2020 aikana 25% koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajien työpanoksesta meni tartunnan jäljitykseen ja koronapuhelintyöhön. Syntyi vakava, satojen terveystarkastusten ja lasten ja nuorten sekä perheiden kohtaamisen velka siitäkin huolimatta, että kaikkiin kiireellisiin jo tiedossa olleisiin tai uusiin tapauksiin tuotiin apua. Mahdollista on, että tämä on ollut vaikuttamassa siihen, että lievemmät mielenterveyden ongelmat ovat jääneet havaitsematta ja päässeet vaikeutumaan.